

MEMO

Onderwerp : Het realiseren van veilige opvang voor cliënten van het LKHA na een crisissituatie

Van : Diny Flierman (LKHA, Manon Pont (gemeente Den Haag), Tijne Berg- le Clercq (VNG), Essa Reijmers (Valente), Rianne van Rooijen, Thessa Gerritsen en Inez Derks (LNVT).

Aan : Wethouders van de centrumgemeenten vrouwenopvang, Landelijk Netwerk Vrouwenopvang, Landelijk Netwerk Veilig Thuis.

Datum : 8 september 2023

Wij vragen u kennis te nemen van:

De voorgestelde afspraken op basis van de verkenning met Valente en het Landelijk Netwerk Veilig Thuis (LNVT) ten behoeve van het realiseren van veilige opvang voor cliënten van het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating (LKHA) na een crisissituatie inclusief de borging van deze afspraken.

Aanleiding

Het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating (LKHA) heeft de opdracht om slachtoffers van huwelijksdwang en achterlating in het buitenland te helpen met hun reis terug naar Nederland en hulp, beveiliging en opvang (vrouwen-/mannenopvang) te regelen bij terugkeer in Nederland. Het gaat om een overzichtelijk aantal vrouwen en mannen (in 2022: 16 gezinssystemen, waarvan voor 6 opvang in de eigen regio nodig was en voor 4 bij de landelijke functies.

Het LKHA ervaart twee knelpunten bij het realiseren van haar opdracht opvang te regelen:

1. Het ontbreken van een crisissituatie omdat de terugkeer is gepland en wordt voorbereid door LKHA en haar samenwerkingspartners waardoor de toegang tot de vrouwen-/mannenopvang wordt ontzegd;
2. De acute onveiligheid van cliënten na terugkeer in Nederland.

In het ambtelijk overleg VO d.d. 19 januari 2023 is gesproken over het voorstel van het LKHA om de aanmeldingen voor cliënten van het LKHA te behandelen als een crisissituatie waarbij slachtoffers ernstig huiselijk geweld hebben meegemaakt en geen veilige plek hebben om te verblijven. In dit overleg werd erkend dat deze cliënten opgevangen zouden moeten kunnen worden. Daarnaast werd ingestemd om samen met Valente te verkennen of deze cliënten toegang kunnen krijgen tot de vrouwen-/mannenopvang in de regio van herkomst. Tegelijkertijd is afgesproken dat de te maken afspraken specifiek opgenomen moeten worden in de actualisatie van beleidskader in/door/uitstroom vrouwenopvang vanuit de ontwikkelagenda vrouwen-/mannenopvang en of aanpassing van het risicoscreenings-instrument gewenst is of dat er meer voorlichting moet komen over de toepassing van het risicoscreenings-instrument voor deze doelgroep.

Aan de verkenning of cliënten van het LKHA toegang kunnen krijgen tot de vrouwen-/mannenopvang in de regio van herkomst hebben de VNG, Valente, Veilig Thuis en de gemeente Den Haag deelgenomen. In de regio's waarin de vrouwen-/mannenopvang onderdeel is van een bredere organisatie is de risicoscreening belegd bij Veilig Thuis. Met dit memo wordt u geïnformeerd over de uitkomsten van deze verkenning.

Voorgestelde oplossing

Cliënten van het LKHA komen in aanmerking voor plaatsing in de vrouwen-/mannenopvang in de regio van herkomst door de aanmeldingen te behandelen als een crisissituatie waarbij slachtoffers ernstig huiselijk geweld hebben meegemaakt en geen veilige plek hebben om te verblijven.

Veilig Thuis volgt het advies van het LKHA tot plaatsing in de vrouwen-/mannenopvang op en stelt de noodzaak tot plaatsing niet opnieuw ter discussie. Veilig Thuis geeft aan de vrouwen-/mannenopvang een eensluidend advies in navolging van het LKHA bij aankomst van een cliëntsysteem in Nederland. De intake voor begeleiding kan mogelijk pas plaatsvinden als het slachtoffer veilig terug is in Nederland. Waar het LKHA zelf rechtstreeks contact heeft met de vrouwen-/mannenopvang geldt dat ook zij het advies overnemen en de noodzaak tot plaatsing niet opnieuw ter discussie stellen.

Dit voorstel is geaccordeerd in het managersoverleg van het Landelijk Netwerk Veilig Thuis (LNVT) en in de agendacommissie van het Landelijk Netwerk Vrouwenopvang. Belangrijke voorwaarde is dat het LKHA volledige informatie aanlevert bij Veilig Thuis, inclusief de onderbouwing van de noodzaak tot het noodbed. Normaliter wordt door Veilig Thuis voor plaatsing in de vrouwen-/mannenopvang de risicoscreening en de gestandaardiseerde aanmelding (GA) aangeleverd. Inmiddels is uitgewerkt of het in dit geval voldoende is dat Veilig Thuis de GA aanlevert of dat het nodig is dat het LKHA de risicoscreening uitvoert en deze aanlevert bij Veilig Thuis en Veilig Thuis dan de GA opstelt. Zo hebben LNVT, het LKHA en Valente het volgende afgesproken over de aanmelding van een client van het LKHA bij de vrouwen- en/of mannenopvang:

- Uitgangspunt: huwelijksdwang en achterlating in het buitenland valt onder het aanmeldingscriterium: ontvoering, schaking, opsluiting van de betrokkene en/of haar of zijn kinderen.
- Het proces van de aanmelding start bij het LKHA.
- De aanmelding zelf bestaat uit de risicoscreening (RS), de gestandaardiseerde aanmelding (GA) en de afspraken samenwerking Veilig Thuis en LKHA zodat iedereen op de hoogte wordt gesteld van de gemaakte afspraken.
- Het LKHA vult de risicoscreening (RS) en de gestandaardiseerde aanmelding (GA) in met de informatie over huwelijksdwang en achterlating en andere informatie zover die bekend is en verzoekt Veilig Thuis deze aan te vullen wanneer client bekend is bij Veilig Thuis.
- LKHA meldt vervolgens cliënt aan bij vrouwen- of mannen opvang of bij Veilig Thuis in die regio's waar Veilig Thuis de aanmelding verzorgt.

Dit is dus een nadere uitwerking van de afspraken die staan opgenomen onder punt 3 Risicoscreening in Nederland van de 'Afspraken samenwerking Veilig Thuis en LKHA'. Deze afspraken vindt u in bijlage 1. Daarnaast worden de gemaakte afspraken over de aanmelding van cliënten van het LKHA bij de vrouwen- en mannenopvang opgenomen in de actualisatie van beleidskader in/door/uitstroom vrouwenopvang vanuit de ontwikkelagenda vrouwen-/mannenopvang. De formulieren van de geactualiseerde risicoscreening worden verspreid onder de leden van het Landelijk Netwerk Vrouwenopvang die regionaal afstemmen met 'hun' Veilig Thuis organisatie. Er is een instructievideo beschikbaar voor de medewerkers die met de formulieren gaan werken.

Toelichting

Uitgangspunt bij het oplossen van genoemde knelpunten is dat de cliënt in eerste instantie wordt geplaatst in de vrouwen-/mannenopvang in de eigen regio. Wanneer het daar niet veilig is wordt de cliënt via de eigen regio geplaatst in een andere regio. Als het daar niet veilig is wordt de cliënt via de eigen regio geplaatst in de landelijke specialistische opvang van Fier of Sterk Huis. Vanuit de veiligheid in de vrouwen-/mannenopvang kan in beeld gebracht worden wat er verder moet gebeuren. Er is begeleiding nodig om te voorkomen dat iemand opnieuw slachtoffer wordt.

Omdat de meeste vrouwen (en mannen) niet gewend zijn voor zichzelf te zorgen is begeleiding nodig bij het opbouwen van een zelfstandig bestaan. Ook gaat het om juridische, financiële/ administratieve ondersteuning. Denk aan aanvraag verblijfsrecht of Nederlanderschap, hulp bij scheiding en ondersteuning van aangifte, (her)inschrijving gemeente, inkomen, verzekering en andere financiële zaken. Daarnaast is hulp nodig bij traumaverwerking i.v.m. het gedwongen huwelijk of achterlating en/of eerder huiselijk geweld, bij contact met (ex-)partner zoals begeleiding van contactmomenten tussen kinderen en vader, of opbouwen van contact met (ex-) partner en herstel met familie (indien van toepassing).

In bijlage 2 wordt een aantal voorbeelden beschreven waaruit blijkt dat de toegang tot vrouwen-/mannenopvang wordt ontzegd, omdat het risicoscreeningsinstrument voor deze doelgroep niet volstaat. De situatie van slachtoffers bij aankomst in Nederland wordt vaak niet geïnterpreteerd als een crisissituatie die noodbed waardig is en waarvoor een veilige plek noodzakelijk is. De reden hiervan is dat het LKHA als onderdeel van haar opdracht samen met de Nederlandse ambassade de terugkeer van cliënten heeft voorbereid vanwege (veiligheids)risico's voorafgaand en tijdens de reis en om te voorkomen dat een gezin zonder opvang op Schiphol aankomt. Daarnaast is er vaak onduidelijkheid over de acute en structurele onveiligheid bij terugkeer in Nederland. onduidelijkheid over de acute en structurele onveiligheid bij terugkeer in Nederland. De achterlating en het gedwongen huwelijk en acute en structurele onveiligheid in het buitenland worden niet meegewogen in de risicoscreening. In verschillende gemeenten wordt de risicoscreening alleen in Nederland afgenomen en niet telefonisch en met een tolk terwijl de cliënt nog in het buitenland verblijft en het LKHA de terugkeer voorbereidt.

Achtergrondinformatie huwelijksdwang en achterlating

Slachtoffers van huwelijksdwang en achterlating in het buitenland worden onder voorwendselen gedwongen tot een huwelijk en/of achtergelaten in het buitenland. Het gebeurt op initiatief van de echtgenoot, ouder(s) en/of familie. Paspoort en verblijfsvergunning worden afgenomen om terugkeer naar Nederland te voorkomen. Zij verblijven in een geïsoleerde en afhankelijke situatie, zijn kwetsbaar voor (ernstige) vormen van geweld of dreiging met geweld of verkeren in gevaar. Ze hebben geen eigen inkomen en geen netwerk buiten de familie. Partnerafhankelijk verblijf maakt hen extra kwetsbaar voor deze vormen van geweld.

In bepaalde landen hebben vrouwen geen toegang tot het rechtssysteem, kunnen zij niet zonder mannelijk begeleider reizen of kan de pleger een uitreisverbod laten opleggen. Dit alles maakt dat de terugkeer naar Nederland zorgvuldig moet worden voorbereid. De vrouwen beschikken vaak niet over een ondersteunend netwerk. In Nederland bestaat hun netwerk vaak uit het netwerk van de pleger. Bij terugkeer in Nederland zijn zij afhankelijk van veilige opvang en hebben naast hulp bij het opbouwen van hun leven in Nederland ook begeleiding en behandeling nodig voor de vaak traumatische gevolgen van huwelijksdwang en achterlating in het buitenland.

Het LKHA heeft de opdracht Het LKHA heeft de opdracht de melding van huwelijksdwang en achterlating in het buitenland te onderzoeken en vast te stellen of hiervan sprake is. Als huwelijksdwang en/of achterlating is vastgesteld faciliteert het LKHA de repatriëring. Dit wil zeggen het regelen van begeleiding tijdens de reis en het regelen van hulp, beveiliging en veilige opvang in Nederland.

Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating (LKHA) is een kennis- en expertisecentrum voor professionals werkzaam bij Veilig Thuis, Veiligheidshuizen, Raad voor de Kinderbescherming en hulpverleners. Veilig Thuis is verantwoordelijk voor de hulp aan slachtoffers van huwelijksdwang en/of (dreigende) achterlating. In bijzondere situaties ligt die taak bij LKHA. Over deze casuïstiekfunctie zijn de volgende afspraken gemaakt:

Landelijk Knooppunt
**HUWELIJKSDWANG
EN ACHTERLATING**

Afspraken samenwerking Veilig Thuis en LKHA

1. Slachtoffers in Nederland

- Veilig Thuis krijgt een adviesvraag of een melding over (vermoedens van) huwelijksdwang of achterlating. Of dit komt naar voren bij lopende diensten als Onderzoek en Voorwaarden & Vervolg.
- Veilig Thuis is verantwoordelijk voor de casus en houdt zicht op de veiligheid van het slachtoffer.
- LKHA kan helpen vast te stellen of er daadwerkelijk sprake is van huwelijksdwang of (dreigende) achterlating. Advisering is anoniem en registratie gebeurt op naam van de professional.
- Als instellingen aan Veilig Thuis advies vragen over situaties van huwelijksdwang en achterlating, dan kan Veilig Thuis de betreffende zaak anoniem voorleggen voor advies aan LKHA. In deze gevallen heeft Veilig Thuis geen regierol.

2. Slachtoffers in het buitenland

- Veilig Thuis krijgt signalen van huwelijksdwang en/of achterlating, terwijl het slachtoffer zich in het buitenland bevindt.
- Veilig Thuis draagt het dossier over aan LKHA.
- LKHA verifieert meldingen, biedt slachtoffers hulp, houdt zicht op hun veiligheid, helpt hen terug te keren en zorgt voor begeleiding en opvang in Nederland.
- Hulpverlening ter plaatse gebeurt via de kanalen van de consulaire dienstverlening van het ministerie van Buitenlandse Zaken. LKHA coördineert de aanpak in Nederland en werkt samen met politie, marechaussee, Veilig Thuis en andere instanties.
- LKHA pakt ook zaken op die bij Nederlandse ambassades binnenkomen en waarbij het slachtoffer zich in het buitenland bevindt.
- Professionals, omstanders en slachtoffers kunnen bij LKHA rechtstreeks melding maken van huwelijksdwang en/of achterlating in het buitenland.
- Vanuit Nederland valt vaak moeilijk een beeld te krijgen van de omstandigheden waarin het slachtoffer verkeert, van de risico's en de consequenties van lokale wet- en regelgeving. Veiligheid is de leidraad voor het handelen.

3. Risicoscreening in Nederland

- Veilig Thuis draagt de dossiers van slachtoffers die in het buitenland verblijven over aan LKHA. Mogelijk lopen familieleden of andere betrokkenen in Nederland ook gevaar.
- Veilig Thuis en LKHA overleggen of personen in Nederland uit de omgeving van het slachtoffer ook gevaar lopen. Zo niet, dan sluit Veilig Thuis het dossier.
- Veilig Thuis onderneemt geen acties zolang het slachtoffer in het buitenland is. Dat gebeurt alleen op verzoek van LKHA. Veilig Thuis volgt het advies van het LKHA op en stelt de noodzaak tot plaatsing in de VO niet opnieuw ter discussie. Het LKHA start de risicoscreening en stelt de gestandaardiseerde aanmelding op en voert regie op de aanmelding in afstemming met Veilig Thuis. De intake voor begeleiding kan mogelijk pas plaatsvinden als het slachtoffer veilig terug is in Nederland. Waar het LKHA zelf rechtstreeks contact heeft met de vrouwenopvang voor de aanmelding geldt dat ook zij het advies overnemen en de noodzaak tot plaatsing niet opnieuw ter discussie stellen.
- Als bij verificatie van een melding blijkt dat familieleden of anderen uit het systeem al bekend zijn bij Veilig Thuis, dan maken LKHA en Veilig Thuis afspraken over afstemming van de hulpverlening en wie welke acties onderneemt.

4. Slachtoffers tussen wal en schip

- Een regionale vestiging van Veilig Thuis krijgt een melding van een slachtoffer dat niet staat ingeschreven in de basisregistratie van een gemeente of van wie de gemeente van herkomst onbekend is.
- Veilig Thuis kan de melding overdragen aan LKHA.
- LKHA is nu verantwoordelijkheid voor de hulp, houdt zicht op de veiligheid van het slachtoffer en doet onderzoek. Waar nodig, worden hulpverleners, politie en/of Raad voor de Kinderbescherming ingeschakeld.
- LKHA onderzoekt welke regio verantwoordelijk is voor het slachtoffer en draagt de hulpverlening zo spoedig mogelijk over.

Bijlage 2: Illustratie knelpunten toegang vrouwen- en mannenopvang

Onderstaand een aantal recente voorbeelden ter illustratie van bovengenoemde knelpunten. Dat deze voorbeelden gaan over knelpunten over de opvang van vrouwen al dan niet samen met hun kinderen is toeval. Ook mannen en jongens kunnen slachtoffer worden van huwelijksdwang en achterlating in het buitenland. Het LKHA ervaart dezelfde problemen bij de plaatsing van mannen.

Moeder is met haar 3 kinderen achtergelaten in Egypte en keert alleen terug naar Nederland om vervangende toestemming aan te vragen voor de terugkeer van haar kinderen. LKHA wil opvang voor moeder regelen, maar omdat er geen sprake is van acute onveiligheid kan moeder niet terecht in de opvang. De wachttijd voor de maatschappelijke opvang bedraagt 1,5 jaar. Moeder kan tijdelijk verblijven bij een kennis. Wanneer de kinderen naar Nederland kunnen terugkeren wordt opnieuw geoordeeld dat er geen sprake is van acute onveiligheid. Moeder en kinderen kunnen niet terecht in de opvang. De kinderen kunnen niet bij moeder verblijven omdat er daarvoor geen ruimte is bij de kennis. Uiteindelijk gaan de kinderen bij hun vader wonen, die hen heeft achtergelaten in het buitenland. Moeder en de kinderen worden van elkaar gescheiden.

Vrouw, die is achtergelaten in Irak komt, niet in aanmerking voor een crisisplaats in de vrouwenopvang omdat het LKHA haar terugkeer naar Nederland voorbereidt. Daarnaast wordt de risicoscreening alleen in Nederland afgenomen. Er is geen reguliere plek beschikbaar omdat er een cliëntenstop is. Als de dreiging in Irak toeneemt en cliënt snel naar Nederland moet terugkeren kan zij op het noodbed geplaatst worden. Het lukt niet om cliënt op een reguliere plek te plaatsen. Zij moet zelfstandig verblijf aanvragen en omdat er zoveel aanvraag is voor opvang valt de keuze niet op haar. Uiteindelijk verblijft de cliënt langer dan 6 weken op het noodbed, waar vanuit geen hulp en ondersteuning wordt opgestart. Cliënt overweegt terug te keren naar Irak.

Vrouw is met haar 4 kinderen door haar ex-man achtergelaten in Syrië. Moeder en de kinderen moeten de opvang verlaten waar zij tijdelijk verblijven en terugkeren naar Nederland. Zij komt in de gemeente van herkomst niet in aanmerking voor vrouwenopvang omdat er geen sprake is van acute onveiligheid.

Vrouw is achtergelaten in Marokko. Als zij terugkeer naar Nederland wordt zij in verband met de wachttijd voor de risicoscreening geplaatst op het noodbed van het LKHA. In afwachting van een reguliere plek verblijft zij twee weken op het noodbed en wordt dan doorgeplaatst. Later blijkt dat zij is doorgeplaatst naar een noodbed waar zij 3 dagen mag verblijven. Daarna wordt zij doorgeplaatst naar een crisisplek waar zij 6 weken mag verblijven.

Vrouw met 2 kinderen is achtergelaten in Turkije. Omdat er geen sprake is van acute dreiging heeft zij geen recht op een plaats in de vrouwenopvang. Daarnaast is er een wachtlijst voor de maatschappelijke opvang. Het LKHA moet iedere dag bellen of er een plaats vrij is. Omdat er geen plek beschikbaar is wanneer de moeder eerst alleen terugkeert naar Nederland wordt zij geplaatst op het noodbed van het LKHA. Twee dagen later kan moeder terecht in de maatschappelijke opvang. Moeder wordt daar voortdurend door andere bewoners aangesproken en voelt zich onveilig. Na overleg wordt moeder de volgende dag doorgeplaatst naar een andere maatschappelijke opvang. Als moeder haar kinderen ophaalt besluit ze om niet met haar kinderen naar de maatschappelijke opvang terugkeren.